

ODMEVI NA DOGODKE

Barbara Hanuš

18. EVROPSKA KONFERENCA O BRANJU Kako naj raziskujemo pismenost, če se predmet raziskovanja nenehno spreminja?

18. evropska konferenca o branju je od 6. do 8. avgusta potekala v mestu Jönköping na Švedskem. Organizirala jo je SCIRA (Švedsko bralno društvo) v sodelovanju z evropskim komitejem IRA (IDEC) in zvezo evropskih bralnih društev (FELA). Zbralo se je 300 udeležencev iz več kot tridesetih držav, med njimi je bil tudi Finec, ki se je udeležil vseh dosedanjih sedemnajstih konferenc. Na Švedskem je že bila ena izmed evropskih konferenc – leta 1993 v Malmöju. V dvajsetih letih od konference v Malmöju se je branje močno spremenilo – branja linearnih besedil je manj, vedno več pa je branja z zaslonov in klikanja po aktivnih povezavah. Naslov letošnje konference je bil **Novi izzivi – nove pismenosti** (*New Challenges – New Literacies*), eno temeljnih spoznanj pa, da se nove pismenosti pojavljajo ves čas. Že dolgo ne govorimo le o eni sami pismenosti, vedno več raziskav je namenjenih razvijanju pismenosti ob novih medijih. Tudi na Univerzi v Jönköpingu, na Fakulteti za komunikacijo in učenje, ki je gostila udeležence konference, poteka več raziskav o pismenosti. Eno izmed njih nam je predstavila **Elsie Anderberg**, ki je imela prvo plenarno predavanje. Govorila je o vlogi jezika pri bralnem razumevanju,

zanima jo predvsem vloga jezika pri spoznavnih procesih.

Kakšno je učenje in poučevanje pismenosti v digitalni dobi? V številnih referatih so poudarjali besedo *multimodality*, saj nove tehnologije zahtevajo multimodalen pristop k besedilom. Mnogo znanja o delu z novimi mediji otroci pridobijo že doma, učitelji morajo to, kar otroci že znajo, vključiti v pouk. Veliko je raziskav o tem, koliko otrok uporablja internet: **Jackie Marsh** z univerze v Sheffieldu je na plenarnem predavanju pokazala sociogram, s kom se sošolci igrajo v razredu in na igrišču in s kom imajo stik prek računalnika. Pokazalo se je, da potekajo stiki prek računalnika tudi med učenci, ki se sicer ne družijo. Marshova je predstavila še primere uporabe ipadov pri umetniških projektih v šolah. Pri digitalni pismenosti je pomembno medgeneracijsko sodelovanje – pogosto so otroci tisti, ki učijo svoje starše. Če doma otroci igrajo predvsem igrice, je tehnologija v šole vključena preiščljeno – projekti imajo svoj namen, s pomočjo sodobnih medijev dosegamo cilje učnega načrta in razvijamo kritično mišljenje. Videli smo veliko primerov zanimivih dejavnosti, saj je motivacija

otrok ob vključevanju novih medijev velika.

Predavatelji so izpostavljali, da se svet spreminja, otroci se spreminjajo, zato se mora spreminjati tudi poučevanje. Na Floridi so ustanovili Mednarodni bralni center Mordrige. Moderna tehnologija omogoča, da v njem sodelujejo strokovnjaki z vsega sveta, na spletni strani vsi lahko poiščemo uporabne informacije. Predstavniki tega centra so poudarili, da jih je zanimalo predvsem, kakšno naj bo učno okolje v 21. stoletju. V svojem centru so ustvarili najsodobnejše učno okolje. V svojem eksperimentalnem delu pa so tudi oni ugotovili, da je kljub številnim sodobnim pripomočkom bistvena interakcija med učencem in učiteljem. Učitelj mora dobro poznati svoje učence, saj jim le tako lahko zagotovi ustrezne pogoje za delo.

Kakšni so sodobni bralci? Ali so sposobni poglobljenega dojemanja besedil? Ob branju s tablic, pametnih telefonov in bralnikov preskakujejo z ene strani na drugo, zdi se nam, da se ne morejo zbrati, ko pa berejo dolge fantazijske romane, so zelo osredotočeni in sposobni vživljanja v literarne osebe. Švedinja **Lydia Kokkola** je v svojem referatu izpostavila pomen empatije, pravi, da usode likov iz knjig ali filmov doživljamo celo bolj intenzivno kot usode znancev iz vsakdanjega življenja. Dokazano je, kateri del možganov se razvija, ko beremo z zaslonov, in kateri, ko beremo romane. Uporabila je izraz *the Reading Brain*. Citirala je Nicholasa Carra, ki v svoji knjigi *Plitvine* piše o tem, kako internet spreminja način mišljenja, branja in pomnjenja. Knjiga je leta 2011 izšla tudi v slovenskem prevodu in je zanimivo branje za vse, ki jih zanima, kaj se dogaja ob branju.

Nicholas Carr pravi, da je branje kompleksen možganski proces – tehnologija, s pomočjo katere zaznavamo, iščemo, sprejemamo, analiziramo in

shranjujemo besedila, vpliva na naše možgane in jih preoblikuje, saj branje spreminja živčne poti. Kakšni bodo bralci prihodnosti? Več strokovnjakov na konferenci je poudarilo, da učence oropamo prihodnosti, če jih poučujemo kot nekoč. Najprej moramo izobraziti učitelje, **Donald J. Leu** je v plenarnem predavanju poudaril, da je potrebno razviti nove strategije in veščine za branje, pisanje in učenje s pomočjo interneta in drugih tehnologij. Živimo v času nenehnih sprememb, vsak dan govorimo o novih pismenostih. Pravi, da je ta čas tako poseben, da se je več sprememb na področju pismenosti zgodilo v času njegovega življenja kot pa od iznajdbe tiska do 20. stoletja. Kako naj raziskujemo pismenost, če se predmet raziskovanja nenehno spreminja?

Več predavateljev je govorilo o vlogi literature v večkulturni družbi. **Geraldine Balzer**, **Angela Ward** in **Alison Prece** iz Kanade so poudarile pomen socialne pravičnosti. S pomočjo skrbno izbrane literature lahko spoznamo, kdo smo, zgodbe so izhodišče za pogovor o različnosti, nasilju, migracijah, identiteti. A učitelje je potrebno usposobiti, da bodo za te teme občutljivi in da jih bodo znali vključiti v pouk. Ni dovolj zgolj prepoznati neenakost, potrebno je pokazati, kako jo lahko presežemo. Učenci potrebujejo varno učno okolje, da upajo izraziti svoje mnenje. Ponekod se sprašujejo, kdaj bo že konec pogovorov o večkulturnosti, a predavateljice odgovarjajo, da konca ne bo, saj je večkulturna družba realnost, v kateri živimo. Tudi drugi predavatelji so izpostavljali pomen socialne vključenosti, saj so razredi odraz družbe, na tako heterogene učne skupine pa učitelji niso pripravljeni.

Morda se sliši nenavadno, a v času številnih možnosti, ki jih odpirajo novi mediji, je vloga učiteljev še mnogo pomembnejša kot nekoč. Spodbujati morajo kritično mišljenje in učencem

pokazati, kako pomembna je pismenost za njihov uspeh v življenju. Raziskave so pokazale, da je pri istem učencu razumevanje prebranega različno, ali bere z zaslonov ali klasično. Nove tehnologije lahko učinkovito izrabimo za pomoč šibkejšim učencem. V referatih so bile predstavljene tudi oblike dela z bralci, ki jih že dolgo poznamo: glasno branje in pripovedovanje, bralna ura, starejši berejo mlajšim, poletno branje, ustvarjalno pisanje, knjižni klepeti, projekt tačke pomagačke, noč branja, športniki predstavljajo dobre knjige ... Vse te dejavnosti izvajamo tudi v slovenskih šolah. Najbolj odmevne in uspešne so tiste, h katerim pritegnemo tudi starše (predvsem očete), učitelj pa mora biti pri vseh aktivnostih bralni zgled. Številne primere je predstavila finska šolska knjižničarka **Elspeth Randelin**, ki je tako kot mnogi drugi citirala **Aidna Chambersa**. Njegovo knjigo *Vzgajanje bralca* imamo tudi v slovenskem prevodu. Citirala je še Astrid Lindgren, ki je med cilji vzgoje izpostavila tudi spodbujanje »lakote po branju«.

Na konferenci so med predavatelji prevladovali raziskovalci z ameriških univerz, več udeležencev pa je bilo tudi iz Rusije. Ruski predsednik Vladimir Putin je januarja 2012 izjavil: »*Kdor hoče biti uspešen, mora prebrati 100 knjig.*« To je spodbudilo izobraževalni projekt, ki od učiteljev zahteva, da ob doseganju ciljev učnih načrtov pri različnih predmetih vključujejo knjige. Učiteljeve vrednote in njegov odnos do književnosti pomembno vplivajo na izbor del, zato je naloga projekta *100 knjig* tudi izobraziti učitelje. **Nataly Smetannikova**, predsednica ruskega Bralnega društva, je povedala, da so v raziskavi Pirls ruski učenci dosegli dobre rezultate, v raziskavi Pisa pa ne. Branje med odraslimi upada, predvsem je zaskrbljujoče, da bere malo odraslih moških, zato poleg nacionalnega projekta *100 knjig* v ruskih

šolah in knjižnicah pripravljajo še številne druge projekte.

Rusinja **Galina Ivankova** je pokazala, kako si učenci naredijo elektronske knjige, ki omogočajo, da spreminjajo barvo ozadja glede na spremembe kraja dogajanja ali razpoloženja, obarvajo lahko manj znane besede, oznake literarnih likov in dodajajo hiperbesedila. Predstavila je tudi uporabo zvočnih knjig. Klasična besedila postajajo multimodalna, **Jeff Boutin** iz Kanade je kot primer navedel delo *Dnevnik Anne Frank* – če smo knjigo včasih zgolj brali, imamo zdaj na spletu besedilo, fotografije, strip, zvočne posnetke, film in številne povezave na podatke o času in kraju, v katerem se zgodba dogaja. Mnogi predavatelji so izpostavili pomen domačega okolja, govorili so o vlogi dobro razvite mreže knjižnic in o spodbujanju prstočasnega branja. **Pamela Lewis** in **Jane Briggs** iz Velike Britanije sta povedali, da je spodbujanje branja za zabavo ena izmed prednostnih nalog angleškega šolskega sistema.

Zaključni plenarni referat je imel Šved **Stefan Samuelsson**. Predstavil je izsledke raziskave, ki govori o tem, kako na razvoj pismenosti vplivajo geni, okolje in šolski sistem. Projekt poteka že od leta 2000. Testirali so dvojčke v štirih državah: na Švedskem, Finskem, v Avstraliji in v Veliki Britaniji. Izbrali so dvojčke istega spola, tako da spol ne bi imel vpliva na rezultate. Prvič so jih testirali pri petih letih, kar 1000 parov dvojčkov (2000 otrok) so spremljali tudi med šolanjem. V Skandinaviji se otroci všolajo s sedmimi leti, v Avstraliji in Veliki Britaniji že s petimi. Samuelsson je poudaril, da je razvoj pismenosti v veliki meri odvisen od genov in okolja, a naloga šola je, da razlike zmanjša.

Na konferenci so sodelovali tudi Slovenci. **Božena Kolman Finžgar** iz knjižnice Antona Tomaža Linhartha Radovljica je predstavila dejavno-

sti knjižnice s posebnim poudarkom na sodelovanju s šolo s prilagojenim programom. **Andrej Jalen** iz iste knjižnice je pokazal pravljíčne kovčke in delo z njimi. **Aksinja Kermauner** je spregovorila o tipnih slikanicah, ki s svojo multimodalnostjo niso zanimive le za slepe, ampak prav za vse bralce. **Veronika Rot Gabrovec** je predstavila svoje delo s študenti angleščine. Ne delajo zgolj z zapisanimi besedili, velik poudarek je na ilustracijah: opazujejo in tudi sami ustvarjajo oblike, kompozicijo, barve, sence ... **Barbara Hanuš** je izpostavila razvijanje medkulturnega

dialoga ob raznolikih bralnih dejavnostih pri dopolnilnem pouku slovenščine v tujini. Konference sta se udeležili še predsednica slovenske sekcije IBBY **Tilka Jamnik** in **Irena Miš Svolfšak** iz založbe Miš.

Evropska konferenca poteka vsako drugo leto in na vsaki razglasijo dobitnika nagrade IDEC za spodbujanje branja. Pred dvema letoma je nagrado prejela Knjižnica Metlika za uspešno delo z Romi, letos pa je šla nagrada na Irsko za projekt dela z gluhih otroki. Leta 2015 bo evropska konferenca v Avstriji, in sicer v Celovcu.